

A hamis vád tényállása a szabályozási változások sodrásában

Az igazságszolgáltatás munkáját fenyegető támadások között kiemelkedő helyet foglal el a hamis vádnak minősülő cselekmény elkövetése.² E deliktumnak azonban hosszú szabályozási utat kellett bejárnia ahhoz, hogy a mai rendszertani helyére – az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények közé – kerüljön a hazai büntető anyagi jogi kódexekben. A tanulmány ennek a szabályozási „kálváriának” a bemutatását szándékozik bemutatni.

I. Külföldi jogtörténeti előzmények

A kodifikált kódexek közül feltétlenül említést érdemel HAMMURABI törvényei. A sztelén két helyen is olvashatunk a hamis vádról. A Perrendtartás című 1. fejezet 1.§-a szerint „*Ha ember embert bevádol, gyilkosság vádját szórja ellene, de rá nem bizonyítja: vádlója ölessék meg*”. Ugyanezen törvényhely 2.§-a szerint „*Ha valaki bűbájosság vádját szórja más ellen, de rá nem bizonyítja, az, akivel szemben bűbájosság vádja forog fenn, a folyóhoz menjen, a folyóba merüljön; ha a folyó elragadja: vádlója fogja házát elfoglalni; ha azonban az illetőt a folyó ártatlannak nyilvánítja, úgy, hogy épen marad, az aki ellene bűbájosság vádját szórta; ölessék meg.*”³

MANU törvényei a hamisan vádat külön nem nevesíti, de rágalmazás címén kriminális jogkövetkezménnyel fenyegette azt, aki másra „rosszat mond”.⁴

A görög és az egyiptomi jogban – nagy valószínűséggel – a hamis vád tényállása rágalmazásként került üldözésre.⁵

A római jog kifejezetten a calumnia⁶ fogalom alá vonta olyan vádnak emelését, amelynek alaptalanságát⁷ a vádló tudta.⁸ A vádlónak esküt kellett tennie az eljárás elején

¹ Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Kriminológiai és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék, tanszékvezető egyetemi adjunktus.

² Földvári József: Az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1965. 65.o.

³ Hammurabi törvényei (fordította: Kmoskó Mihály). Erdélyi Múzeum Egyesület Jog-és Társadalom-Tudományi Szakosztálya. Kolozsvár, Ajtai K. Albert Könyvnyomdája, 1911. 29.o. Érdemes még megemlíteni a Házasságtörés című XX. fejezet 131.§-át, amely szerint: „*Ha valakinek a feleségét tulajdon férje vádolja, de más férfival fekve rajtakapva nem lett: az istenre esküt tesz és családjához tér vissza.*”

⁴ MANU törvényei MĀNAVA DHARMAŚĀSTRA (fordította: Büchler Pál). Erdélyi Múzeum-Egyesület Jog-és Társadalom-Tudományi Szakosztálya. Benkő Gyula Cs. és Kir.Udv. Könyvkereskedése, Budapest, 1915. VIII. fejezet 18. Becsületsértés, rágalmazás (XI. jogcím.) „268. Ötven bírságra ítélendő az a bráhma, aki egy ksatrijáról mond rosszat; ha vájsáról [mond rosszat], ötvennek a felére (huszonötre), ha sudráról, tizenkettőre.”

⁵ Angyal Pál: A magyar büntetőjog kézikönyve 17. Pénzhamisítás. Hamis tanúzás és hamis eskü. Hamis vád. Attila-Nyomda Révnyványtársaság, Budapest, 1940. 220.o.

⁶ Zlinszky János: Római büntetőjog. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2004. 124.o.: „*E néven illetik a praetor által bevezetett delictumot, mely pénz perindítás fejében való elfogadását vagy pedig már folyamatban lévő per befolyásolását üldözte. Míg a lex Cornelia a hamis ítéletet célozta meg szankciójával, a praetori delictum minden becstelen pervitelt érintett. A fizetett összeget egy évig négyszeresen, utána egyszeresen lehetett visszakövetelni, függetlenül attól, hogy a fizető is elkövette az aktív vesztegetést.*” Geröcz Kálmán: Magyar anyagi büntetőjog alapvizsgálók számára és felsővizsgákhoz vezérfonalul. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1913. 156.o.; Belovics Ervin: A hamis vád elkövetési magatartásának sajátosságai. 25.o. In Iustum Aequum Salutare, VII.2011/4, 25-38.o.

(juramentum calumniae) arra, hogy nem rosszhiszeműen vádok. A calumniát elkövette az is, aki más erre felbújt, vagy „bebeszélte” másnak a vádat, tehát mást tévedésbe ejt a vád valódisága felől.⁹

A Konstatin császár utáni korban a hamis vád elkövetőjével szemben a „tálio-büntetőjog” szabályai érvényesültek, azaz olyan büntetés szabtak ki a hamisan vádolóra, mint amilyen a vád igaz volta esetében a megvádolt személlyel szemben alkalmazható lett volna.¹⁰

A germán népjogokban a hamis vád (scelta) alig különbözött a rágalmozástól (bakmaeli, bakworde, hinterrede).¹¹

A Constitutio Criminalis Carolina 110. artikulusa igazából nem a hamis vádról, hanem „csak” a rágalmozó irat büntetéséről rendelkezik.¹²

Az 1751-es Codex Iuris Bavarici Criminalis a rágalmozás minősített eseteként szabályozta a hatóság előtti hamis vádat.¹³

II. A hazai kodifikáció hajnalán

Az 1795-ös büntetőkódex-tervezet¹⁴ a hamis vádat a közbiztonságot sértő deliktumok között helyezte el, mert a bizottság álláspontja szerint nemcsak az egyén érdekeit sértik ezek a bűncselekmények, hanem kihatnak az igazságszolgáltatás működésére is, azt nehezítik. A hamis vád, vagy rágalmozás a tervezet meghatározása szerint valamely személynek büntett elkövetésével történ megvádolása.¹⁵

Az 1715.évi VII. törvénycikk 8.§-a szerint¹⁶ követelmény, hogy a bevádolás az eljárás megindítására kompetens fórum (a király, valamely dikasztérium, felső bíróság stb.) előtt

⁷ Nótári Tamás: Summum ius summa iniuria – megjegyzések egy jogértelmezési maxima történeti háttéréhez. In Jogelméleti Szemle 2004/3. „...Existunt saepe iniuriae calumnia quadam et nimis callida, sed malitiosa iuris interpretatione. Ex quis illud 'summum ius summa iniuria' factum est iam tritum sermone proverbium.” Nem maga a ius tehát az iniuria, hanem a látszólag jogos igény rosszhiszemű érvényesítése, azon eset, amikor a jogérvényesítés örve alatt jogtalanságot követnek el.” <http://jesz.ajk.elte.hu/notari19.html> (2013.június.5.)

⁸ Digesta 48.16.1.1.: „Calumniari est falsa crimina intendere, praevaricari vera crimina abscondere, tergiversari in universum ab accusatione desistere.” <http://webu2.upmf-grenoble.fr/DroitRomain/Corpus/d-48.htm#16> (2013.június.5.); A büntetés infámia: „Praetoris verba dicunt: 'infamia notatur qui ab exercitu ignominiae causa ab imperatore eove, cui de ea re statuendi potestas fuerit, dimissus erit: qui artis ludicrae pronuntiandive causa in scaenam prodierit: qui lenocinium fecerit: qui in iudicio publico calumniae praevaricationisve causa quid fecisse iudicatus erit...’”(Digesta 3.2.1.) <http://webu2.upmf-grenoble.fr/DroitRomain/Corpus/d-03.htm#2> (2013.június.5.)

⁹ Zlinszky: i.m. 74.o.

¹⁰ Momsen, Theodor: Römisches Strafrecht. Verlag von Dunker & Humblot, Leipzig, 1899. 346-347.o. ,491-498.o.

¹¹ Angyal: i.m. 221.o.

¹² Peinliche Halsgerichtsordnung Kaiser Karls V.(Constitutio Criminalis Carolina) von 1532 http://www.llv.li/pdf-llv-la-recht-1532_peinliche_halsgerichtsordnung_carolina.pdf (2013.június.5.)

¹³ Angyal: i.m. 221.o.

¹⁴ Degré Alajos: A Négyeskönyv büntetőjogi elvei. Angyal Szeminárium Kiadványai (Szerk.: Berta Emil – Jencs Árpád). 34.szám. Attila-Nyomda R.-T., Budapest, 1936. Érdekességként említem meg a XVI.század közepén keletkezett törvénytervezet, a Négyeskönyv (Quadripartium) nyelvváltságról (sententia emendae linguae) szóló rendelkezéseit. E szerint a nyelvváltság kisebb perbeli vétségek, alaptalan perlésnek stb. büntetésére szolgált. Például alaptalan perindítás (actio indebita), amikor valaki olyan pert indít, amely perbeli ellenfele számára büntetést eredményezhetne és vádját nem tudja bizonyítani.

¹⁵ Hajdu Lajos: Az első (1795-ös) magyar büntetőkódex-tervezet. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1971. 313.o.

¹⁶ 1715. évi VII. törvénycikk a felségsértés eseteiről „8. § Ha azonban valaki rágalmozva, vagy hamis módon, vagy gonosz akarattal vádol valakit, vagy bosszúból és ártási szándékból igazak gyanánt kétes dolgokat állít, a vádolót ártatlannak találván, ugyanaz a bíróság (mely az ügy kapcsolatánál fogva a vádlóra nézve is

történjen meg és a korabeli modern jogfelfogás szerint csak szándékosan lehet elkövetni, mindig követelmény az ártani akarás (nocendi studium) megléte – vélekedik minderről Hajdú Lajos.¹⁷

Az 1843.évi büntetőjogi javaslatok – mely a magyar jogfejlődés végtelen kárára örökre csak javaslatok maradtak¹⁸ – már különválasztja a hamis vádat a rágalmazástól, s külön említi a „hamis feladást” és az „álnok gyanúsítást”. A tervezet szerint a hamis feladást azt követte el, „*aki mást valami büntetért a felsőbbségnek tudva hamisan felad*”, míg az álnok gyanúsításban az bűnös, „*aki más ellen szándékosan hamis bűnjelet kohol, vagy valamely bűnjeletet meghamisít oly célzattal, hogy az által valakit büntető közkeresetbe keverjen vagy a folyamatban lévő bűnkeresetbe valaki ellen hamis bizonyítványokat szolgáltatasson.*”¹⁹

III. A Csemegi-kódex szabályozási megoldása

Az első kodifikált magyar büntető anyagi kódex megalkotásának idején folytak még a szakirodalmi viták a hamis vád rendszertani elhelyezését illetően.

Egyes szerzők a hamis vádat rágalmazásnak minősítették, s így a (magán)személyek elleni bűncselekmények közé sorolták, mások hamisítási deliktumként, illetve az állami igazságszolgáltatása ellen irányuló kriminális magatartásként értelmezték. Végül akadt olyan szakirodalmi felfogás is, mely vegyes természetű bűncselekménynek tekintette a hamis vádat.²⁰

A jogalkotó végül is az állami igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények között helyezte el a hamis vádat. Ennek a döntésnek a helyessége – a kor mértékadó büntetőjogásza, Angyal Pál szerint – több szempontból is indokolható. Más személynek bűncselekmény elkövetésével történő hamis vádolása ugyanis több oldalról sérti, illetőleg veszélyezteti az

illetékes), azt tetszés szerinti, de mindenesetre szigorubb büntetéssel, vagy a körülményekhez képest, forbát büntetésével is sujthassa. 9. § Ha pedig valaki, a fejedelem iránt tartozó tiszta hűségből, s a netalán félős baj megakadályozása végett, egyszerűen azt jelentené, hogy valakiről valami rosszat hallott, vagy törvény szerint terhelő jelenségeket vett észre, (a mit egyébiránt is megtenni köteles jobbagyi kötelességből, s a büntetés kikerülése végett is, az esetre, ha jövőben kiderülne, hogy arról valami tudomása volt), de a tettet nem állította s annak bizonyítását magára nem vette: semmi büntetés alá nem esik.”
<http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=4396> (2013.június.5.)

¹⁷ Hajdú: i.m. 459.o.: „XV. szakasz: A hamis feladásról avagy a rágalmazásról 1.§. A hamis feladás vagy rágalmazás – ártatlannak bizonyult szándékos, vagy legalábbis gondatlan megvádolása büntett elkövetésével. E büntett elkövetésének tehát kelléke a gondatlanság vagy a szándékosság, vagy pedig az ártalom okozására való törekvés; ha ugyanis valaki vagy a közösség iránti szeretettől indítva, vagy a közösséget fenyegető kártól való félelmében, megalapozott gyanújelek alapján ad fel az illetékes hatóságnál valakit, azt nem lehet büntetés alá vonni...4.§.. Az okozott károk és költségek megtérítési kötelezettségén felül ennek a büntettnek ugyanaz legyen a büntetése, mint amit a bevádolt személynek ténylegesen el kellett volna viselnie; amely büntetés tehát a törvény arra a büntettre határoz meg, amely a vád tárgya volt; egyébként pedig nemcsak a büntett tárgyának súlyosságára, hanem a vádló személy gondatlanságára és szándékosságára is tekintettel kell lenni, de figyelembe kell venni a jelen Kódex ötödik alapelvét is; és minthogy büntettét nem vitte teljesen végbe, ahhoz a fokozathoz, mely szerint az általa bevádolt személyt büntetni kellett volna, közel eső ítéletet kell reá kiszabni. Jóságvesztési ítéletnek azonban a büntett e fajtájánál nincs helye, mert ez a büntetés a mi törvényeink szerint kifejezetten csak a hűtlenség büntettét elkövetők meghatározott eseteire korlátozódik.”

¹⁸ Finkey Ferenc: *Az 1843-i büntetőjogi javaslatok száz év távlatából*. Értekezések a Filozófiai és Társadalmi Tudományok köréből. Felolvasta a M. Tud. Akadémia 1941. november 24-i összes ülésén. A M.Tud. Akadémia II.Osztályának rendeletéből. (Szerkeszti: Dr.Lukinich Imre osztálytitkár). V. kötet. 9. szám. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1942. 46.o.

¹⁹ Angyal: i.m. 223.o.

²⁰ uo. 236.o. E koncepció hívei a hamis vádat kettős jogi tárgyú deliktumként értelmezték, így nézetük szerint a bűncselekmény együtt sérti az állami igazságszolgáltatást és az egyén becsületét.

igazságszolgáltatás rendes menetéhez fűződő érdeket.²¹ Sérelem esik az igazságszolgáltatás szerveit terhelő „munkakör ökonomiáján; az államnak nem csekély érdeke fűződik ugyanis ahhoz, hogy szervei tárgyilag alappal nem bíró eljárással ne terheltesse s munkásságuk feleslegesen igénybe ne vétessék...”²². Sérül továbbá az állam pénzügyi érdeke is, „mert a hamis vádaskodás, sőt már a hamis feljelentés kisebb-nagyobb költséggel járó eljárás megindítását vonja maga után s így az anyagi-gazdasági erő egy része feleslegesen el lesz vonva egyéb közcélok megvalósítására rendelt fedezetből.”²³ Ezenkívül csorbul az állami igazságszolgáltatásba vetett közbizalom, s a bírói tekintély is, de a legsúlyosabb sérelmet az anyagi igazság szenvedti, hiszen a büntetőeljárás lényege, hogy „a bűnöst, de csak a bűnöst érje el a büntetés.”²⁴

Az 1878. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekéről és vétségekről a XIII. Fejezetben, a 227-231.§-okban szabályozta a hamis vád törvényi tényállását. „Hamis vádat követ el az: a ki mást valamely hatóság előtt, büntetendő cselekmény elkövetésével, tudva hamisan vádol, vagy ellene tudva hamis bűnjeleket vagy bizonyítékokat kohol vagy állít elő.”

A jogalkotó a hamis vádnak lényegében két alakzatát kodifikálta: a szoros értelemben vett hamis vádat és a hamis gyanúkéltést.²⁵ Az elkövetési magatartások különbözősége abban rejlett, hogy míg a szoros értelemben vett hamis vádat csak hatóság előtt lehetett elkövetni, addig a hamis gyanúkéltésnél a törvényhozó ezt a feltételt nem kívánta meg.

A hamis vád alanya bárki lehetett, akinek feljelentése a hatóság beavatkozását vonja maga után, kivéve természetesen az önfeljelentés esetét.²⁶

A törvényi kitétel ugyanis egyértelmű, hogy „mást” kell vádolni. Fayer László szerint a vádnak határozott személy ellen és határozott cselekményre kell „intéztetnie”.²⁷ Az általánosságban tartott vádak nem valósítják meg e bűncselekményt. Amennyiben a cselekmény elévült vagy ha a tettes kegyelmet kapott, a hamis vád nem állapítható meg.

Schnierer Aladár szerint a vádolásnak olyan cselekményre kell vonatkoznia, amely büntetést²⁸ von maga után. „A szó: büntetés tágabb jelentésben veendő, úgy hogy a hamis vád fogalma kiterjed olyan cselekmény miatti hamis feladásra is, mely noha criminalis büntetés alá nem is vonható, az elkövetőre nézve mégis bizonyos joghátránnyal (fegyelmi

²¹ uo. 238.o.: „Nem kétséges, hogy a hamis vád a legtöbb esetben a bevádolt becsületét sérti, de mégis nem mindig...” Véleményem szerint Angyal felfogása kissé elnagyolt e vonatkozásban, hiszen bármilyen bűncselekmény elkövetése társadalmi helytelenítést von maga után.

²² uo. 237.o.

²³ uo. 237.o.

²⁴ uo. 238.o.

²⁵ Werner E. Rezső: A Magyar büntetőjog kézikönyve. Függelékben az 1978: V. T-Czikk szövszerinti szövegével. Hornyánszky Viktor Bizománya, Budapest, 1898. 401. o. Werner büntetőjogi munkájában a szoros értelemben vett hamis vádat „szóbeli hamis vád” megnevezéssel illeti, míg a hamis gyanúkéltésre a „reális hamis vád” megjelölést használja.

²⁶ Dombovári Schulhof Géza: A büntettekéről és a vétségekről szóló Magyar Büntető-Törvénykönyv (1978: V. T.-CZ.) és az uzsoráról és káros hitelügyletekről szóló (1883: XXV.T.-CZ.) Magyarázata, tekintettel a vonatkozó egyéb törvényekre és rendeletekre s a Magy.Kir. Curia elvi jelentőségű határozataira. Singer és Wolfner Kiadása, Budapest, 1888. 164-165.o.: „Magánindítvány előterjesztésére nem jogosított személy hamis feljelentése a hatóság beavatkozását nem vonhatja maga után.”

²⁷ Fayer László: A Magyar Büntetőjog Kézikönyve. Harmadik, bővített kiadás. Második kötet. Különös Rész. Franklin-Társulat Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda, Budapest, 1905. 85.o.

²⁸ Kautz Gusztáv: A magyar büntetőjog tankönyve, különös tekintettel a gyakorlati élet igényeire. Eggenberger, Budapest, 1881. 495.o. A szerző erről a kérdéstről Schnierer véleményéhez hasonló gondolatokat fejt ki: „Hogy a tettes mást büntetendő cselekmény vagyis oly cselekmény elkövetésével vádoljon, mely ha valóban bizonyítana, ezért a vádlottat a törvény szerint büntetés érné; hogy büntett, vétség, kihágás vagy fegyelmi vétség miatt emeltetett-e vád: ez a hamis vád lényegét nem érinti, csak büntethetőségének fokára bír befolyással.”

fenyítéssel, bírsággal) egybe van kötve (például törvények áthágása, a hivatali kötelesség megsértése stb.)”²⁹

A vádolás nem szoros perjogi, hanem mindennapi jelentéstartalommal értendő, míg a hatóság fogalma alá minden büntető ügyben eljárási hatáskörrel rendelkező bírói, közigazgatási vagy rendőri hatóság sorolandó.

Bűnjelek vagy bizonyíték koholása vagy előállítása bizonyos dolgoknak – melyek az adott bűncselekmény elkövetésekor nem léteztek – olyatén feltűntetését jelenti, hogy meghatározott személy ellen bizonyítékkul szolgáljanak, illetve a deliktumnál tényleg előfordult dolgoknak más ellen a gyanú keltésére való felhasználása.³⁰

A vádnak objektíve és szubjektíve hamisnak³¹ kell lennie, azaz: szükséges egyfelől a gonosz szándék, mely a „*vád alaptalanságának tudatában áll*”, és másfelől kell, hogy a vádlottra ráfogott tény tárgyilag valótlannal legyen, a vádló tehát „*ment marad a büntetéstől, ha a feljelentett tény való ugyan, ő azonban azt valótlannak gondolta.*”³²

A hamis vád büntetési tétele a hamis tanúzás és a hamis eskü büntetési tételeihez igazodik. Ha a hamis vád folytán a vádlott ellen büntető eljárás nem indult meg, abban az esetben bűnvádi eljárásra csak a hamisan vádlott indítványára van helye, és az elkövető egy évig terjedhető fogházzal, és ezer forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

A Csemegi-kódex 230.§-a lényegében a mentő körülményt elhallgatását kriminalizálta: „*230. § A ki oly tények vagy bizonyítékok tudomásával bír, melyektől ártatlanul vizsgálat alá vont egyének felmentése, - vagy ártatlanul elítéltnak kiszabadulása függ, és azokat akár az illetővel, vagy hozzátartozóival, akár az illető hatósággal nem tudatja - ámbár azt magának, hozzátartozóinak, vagy más ártatlan személynek veszélyeztetése nélkül megtehetette volna - vétséget követ el, és három évig terjedhető fogházzal büntetendő.*”

A hivatkozott törvényhely sajátossága, hogy a közhivatalnok³³ egy hónapig, a nem közhivatalnok három évig terjedő fogházzal büntetendő.

Az ún. tudatási kötelesség fennáll a tudomásszerzéstől egészen addig, amíg az ártatlanon segíteni lehet, de az elítélt halála vagy a szabadságvesztés-büntetés kiállása után az újrafelvétel céljára senkit sem terhel.³⁴

IV. Az 1961-es szocialista büntetőkódex

A szocialista félkódex, az 1950.évi II. törvény a büntetőtörvénykönyv általános részéről nem tartalmazott témánk szempontjából releváns változást. Az 1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről már a különös részt is érintette. A kódex

²⁹ Schnierer Aladár: A büntetőjog általános tanai az 1878.V. és 1879.XL. törvénycikkek alapján. Második, átdolgozott és bővített kiadás. Franklin-Társulat Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda, Budapest, 1888. 351.o.

³⁰ Irk Albert: A magyar anyagi büntetőjog. Dunántúl Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda R.-T, Pécs, 1928. 426.o. Irk a megölt ruhájának, a rabolt tárgynak más lakásában elrejtését említi példaként.

³¹ Irk: i.m. 427.o.: „*Objektíve hamis, ha az a valóságot nem fedi, így, ha a feljelentett vagy egyáltalában nem követett el bűncselekményt, vagy csekélyebb más bűncselekményt vitt véghez. Szubjektíve hamis, ha a tettes ennek tudatában vádol.*”

³² Schnierer: i.m. 352.o.

³³ 1878.évi V.törvénycikk „*197. § Azon közhivatalnok, a ki valakinek törvényellenes letartóztatásáról vagy fogvatartásáról hivatalos tudomással bírván, azt az illetékes felsőbbségnek azonnal fel nem jelenti, és azon felsőbbség, mely a feljelentés által, vagy más módon, hivatalos tudomására jutott tény megvizsgálását, és a kellő intézkedést negyvennyolcz óránál tovább halasztja: szintén a személyes szabadság elleni vétséget követi el, és egy hónapig terjedhető fogházzal büntetendő.*”

³⁴ Isaák Gyula: A büntettekről és vétségekről szóló Büntető Törvénykönyv (1978:V. Törvénycikk) és a büntetteket és vétségeket megállapító újabb törvényes rendelkezések. Grill Károly Könyvkiadóhivatala, Budapest, 1926. 148.o.

172.§-ához³⁵ fűzött jogirodalmi magyarázat a hamis vádat az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények egyik legsúlyosabbikaként értékelte.³⁶

A törvény a hamis vád alapesetének két alakzatát ismerte: a szoros értelemben vett hamis vádolást [172.§ (1) bek. a)] és a bizonyítékkoholást [172.§ (1) bek. b)].

A hamis vád elkövetése esetén feleslegesen lendül mozgásba az igazságszolgáltatás gépezete, s ez árt a bíróságok (bűnüldöző szervek) tekintélyének. működésük gazdaságosságának, és nem utolsósorban sérelmet szenved a hamisan megvádolt személy is.³⁷ Ártatlan személy elítélése káros az egész politikai, állami rend szempontjából is. Földvári József monográfiájában helyesen fogalmazta meg: „*És ez a politikai kár nemcsak akkor következik be, mikor az eljárási szervek egyes tagjainak tudatos, sőt: céltudatos tevékenysége eredményezi az ártatlan személy elítélését, hanem akkor is, ha kisebb mértékben is, amikor az igazságszolgáltatási apparátus szervei nem veszik észre az eljárásuk alapját képező vád hamis voltát, hanem azt valónak véelve hoznak az ártatlan személlyel szemben elmarasztaló ítéletét.*”³⁸

A törvény rendelkezése értelmében a hamis vádnak ellen kell irányulnia, vagyis a bűncselekmény passzív alanya csak meghatározott vagy – az elkövető által megadott ismérvek alapján – meghatározható személy lehet.³⁹

A hamis vádolás alakiséghez nincs kötve, de a cselekmény csak akkor volt tényállásszerű, ha az elkövető hatóság előtt tette meg.

A bizonyíték koholása kétféle tevékenységet fog át: tartalmazza egyfelől a hamis bizonyíték létrehozását (pl. az összeütköző személyautó vezetője a műszaki szakértő helyszínre érkezése előtt a karambolos kocsi fékberendezését megrongálja, hogy ezzel a felelősséget a szakszerviz szerelőjére igyekezzen hárítani), másfelől egy létező bizonyítéknak a passzív alannal való összefüggésbe hozását, amelynek következtében a bűncselekmény elkövetésének gyanúja órá terelődik (pl. véres késnek a passzív alanya zsebébe csúsztatása).⁴⁰

A bűncselekmény alanya bárki – akár büntetőeljárás hatálya alatt álló személy is – lehetett.

A deliktum elkövetőjét alapesetben hat hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegette a törvényhozó, míg minősített esetben akár öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztéssel.

A hivatalos személy által jogszerűen tett feljelentés, és erről az ügy sértettjéhez tett hivatalos jellegű közlés az elkövető személyében való tévedés esetén nem valósít meg bűncselekményt.⁴¹

Amennyiben a feljelentésben állított tények valótlanok ugyan, de nem merítik ki valamely büntett törvényi tényállását és sem fegyelmi, sem szabálysértési eljárás alapjául nem szolgálhatnak, hamis vád megállapítására nincs törvényes lehetőség.⁴²

³⁵ 1961.évi V. törvény „172. § (1) Aki mást hatóság előtt

a) büntett elkövetésével hamisan vádol, vagy

b) ellene büntettre vonatkozó bizonyítékot kohol, hat hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

³⁶ Ruff Győző: Az igazságszolgáltatás elleni büntettek. In: A büntető törvénykönyv kommentárja. Első kötet. (Szerk.: Halász Sándor). Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1968. 794.o.

³⁷ Ruff: i.m. 795.o.

³⁸ Földvári: i.m. 69.o.

³⁹ Bodrogi Károly: Az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények. In Blaskó Lajos – Bagi Dénes – Szalma László – Bogdál Zoltán – Bodrogi Károly – Halász Sándor: Magyar Büntetőjog II. Különös Rész. (Szerk.: Horváth Tibor). BM Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnökség. Zrínyi Nyomda, Budapest, 1973. 194.o.

⁴⁰ Bodrogi: i.m. 195.o.

⁴¹ Egeli László – Halász Sándor – Rácz György – Sömjén György: Bírósági Döntvénytár Bírósági Határozatok (1953 október – 1963 október). Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1964. 267-269.o. Érdemes továbbá megemlíteni az alábbi felsőbb bírósági tárgybani állásfoglalást is „729. XXI. sz. büntető elvi döntés. (B.H. 1960.évi 2.sz.) I. A hamis vád megállapítását nem zárja ki az a körülmény, hogy a hamis vádolás [Btk. 172.§ (1) bek.] a népi ellenőrzési bizottságnál közérdekű bejelentés címén történt.”

V. A „régí Btk”

Az 1978.évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről alapos szakmai előmunkálatok után került elfogadásra.⁴³ A kodifikációs bizottsága jogos kritikát fogalmazott meg az 1961.évi V. törvénnyel kapcsolatban, amikor a vádolás fogalmának definiálási hiányosságát kritizálta. Az indokolás mindössze annyit tartalmazott, hogy „*vádolás lehet bármely tevékenység, amely büntető, fegyelmi, vagy szabálysértési eljárás megindítására alapul szolgálhat, függetlenül megnyilvánulási formájától; hogy nem célzatos cselekmény, hanem eshetőleges szándéku is lehet; hogy a kötelező válaszadás keretében is megvalósulhat és a vádlott eljárásjogi pozíciójából is elkövethető.*”⁴⁴ Emiatt az 1961-es Btk.-nak a hamis váddal kapcsolatosan szélsőségesen ingadozó joggyakorlata alakult ki, s ezt orvosolni szándékozott a kodifikációs bizottság.⁴⁵

Ugyancsak kritika fogalmazódott meg a hamis vád büntetési tételeit illetően, melynek eltúlzott mértéket a jogalkotó korrigálta.

A hamis vád büntettének⁴⁶ társadalomra veszélyessége több összetevő kumulatív hatásaként alakul: alaptalan eljárásokkal leköti a hatóságok kapacitását, alaptalan eljárásokkal – tanúk, gyanúsítottak kihallgatásra idézésével stb. – zaklatja a lakosságot, alaptalan elítélés esetén sérti az igazságszolgáltatás tekintélyét, sérti a bevádolt jó hírnévhez való jogát, veszélyezteti a bevádolt és esetleg más személyek alkotmányos jogait (pl. mozgásszabadság), megingatja a bírsági ítéletekbe vetett bizalmat.⁴⁷

A 233-236.§-okban szabályozott hamis vád tényállának a kodifikációs grémium által javasolt novuma meghallgatásra talált az előterjesztőnél, hiszen a hamis vád elkövetőjének büntetése korlátlanul enyhíthető lett, ha az eljárás befejezése előtt a valóságot feltárta [236.§ (2) bekezdés].

A tárgyalat bűncselekmény jogalkalmazói gyakorlata kapcsán Belovics Ervin vitatott kérdésnek tekinti a hamis vád hamis gyanúkéltéses alakzatával kapcsolatban, hogy a valós

⁴² Egeli László – Halász Sándor – Rácz György – Sömjén György: *Bírósági Döntvénytár Bírósági Határozatok (1970 január – 1973 december)*. (Szerk.: Mátyás Miklós). Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1975. 380-381.o. Ugyancsak a hamis vádhoz kapcsolódóan került közzétételre az alábbi bírósági határozat. „6062. A rágalmaszért történt feljelentéssel kapcsolatban a rágalmasz kijelentésnek a rendőrség előtt védekezéséül való megisméltése gondatlan hamis vád vétsége. – Ebbe a bűncselekménybe a vádlottnak és előtt tett hasonló tartalmú rágalmasz tényállása beolvad.”

⁴³ Napjainkban a Parlament „törvénygyártó” mülhelyé válása kétségtelenül nem kedvez a minőségi jogalkotás kívánalmainak. Ugyanakkor az a tény némileg mentségére szolgál a törvényhozónak, hogy a jogszabályok jelentős része időnyomásban kerül elfogadásra és ez kétségtelenül nem kedvez a minőségi jogalkotásnak. A minőségi jogalkotásról bővebben lásd.: Drinóczi Tímea: *A minőségi jogalkotás hazai fejlesztési irányairól*. In *Tanulmányok Ádám Antal professor emeritus születésének 80. évfordulójára* (Szerk.: Chronowski Nóra – Petrétei József). Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2010. 55-72.o.

⁴⁴ László Jenő (Szerk.): *Az 1978.évi IV. törvény (BTK) előkészítése*. Igazságügyi Minisztérium, Budapest, 1989. 6.o.

⁴⁵ László: i.m. 7.o. „A „vádolás”-t azonosították általában a tényállással, sőt a tényre közvetlenül utaló kifejezés használatával is és pl. hamis tanuzással való hamis vádolásnak minősítették azt a cselekményt, hogy a tagadó vádlott az észrevételezési jog keretében az ügy lényeges körülményeiről vallomást tevő tanú kihallgatása után azt mondta: „a tanú nem vallott igazat”. Az idők folyamán a gyakorlat – e kérdésben – egységessé vált.”

⁴⁶ 1978.évi IV. törvény „233. § (1) Aki

a) a hatóság előtt más bűncselekmény elkövetésével hamisan vádol,

b) más ellen bűncselekményre vonatkozó koholt bizonyítékot hoz a hatóság tudomására, büntettet követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

⁴⁷ László i.m. 11.o.

tényt igazoló koholt bizonyítéknak a hatóság tudomására hozatala kimeríti-e a szóban forgó tényállást.⁴⁸

A hamis vád kapcsán további jogalkalmazási nehézséget jelent a párhuzamos eljárások problémája⁴⁹, ezért Drávai Szabolcs hasznosnak tartaná a hamis vád büntettéről rendelkező anyagi jogi szabály pontosítását a helyes és egységes jogértelmezés kialakítása végett.⁵⁰ A megoldást abban látja, hogy a Btk. 236.§ (1) bekezdésében foglalt rendelkezés – lényegében eljárásjogi akadály – főszabályként érvényesüljön, és ne induljon hamis vád miatt eljárás az alapügy befejezése előtt.⁵¹

Szintén a 236.§ (1) bekezdéshez kapcsolódik Zsilka Lászlónak a felvetése, aki szerint téves a büntetőjogi kommentárok azon érvelése, miszerint az alapügy befejezettségén annak jogerős befejezését kell érteni, és az esetleges rendkívüli jogorvoslati eljárás nem akadály a hamis vád miatti büntetőeljárás megindulásának.⁵²

Megítélésem szerint jogos kritikával élt Bejcziné Gulyás Cecília az EBH 2011. 2031. számon közzétett határozattal kapcsolatosan, amikor hiányolta a hamis vád büntettének megvalósulása esetén a pótmagánvádlókénti fellépés lehetőségét.⁵³

VI. Az új Btk.

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012.évi C törvény 2013.július.1-én lép hatályba. Az kódex 268-270.§-aiban szabályozott hamis vád bűncselekményének jogi tárgya az igazságszolgáltatás zavartalan, befolyásolástól mentes működésén túl, a hamisan megvádolt személy személyi szabadságának, becsületének és jóhírének megőrzéséhez fűződő társadalmi érdek.

A hamis vád tehát többes jogi tárgyú. Ennek hiányában ugyanis nem ismerhetnénk el azt, hogy a hamis vád sérti a megvádolt személy becsületét, jó hírét és halmazatot kellene megállapítani a hamis vád és egyéb bűncselekmények (pl. rágalmozás) között. A halmazat mellőzésének elvi alapja éppen az, hogy e cselekmény szükségszerűen együtt jár többfajta érdeksérelemmel. A hamis vád tehát komplex jogi tárgyú bűncselekmény: a törvényhozó különböző társadalmi viszonyokat kívánt védeni e deliktum tényállásának megalkotásával.⁵⁴

Az új tényállásban elkövetési magatartásai a régi. Btk-hoz képest lényegében változatlanok: büntetőeljárás lefolytatásának alapjául szolgáló hamis tartalmú vádolás, vagy bűncselekmény elkövetésére vonatkozó koholt bizonyíték bíróság vagy más hatóság előtti állítása, illetőleg tudomásra hozása.

⁴⁸ Belovics Ervin: Dogmatikai problémák az igazságszolgáltatás rendje elleni bűncselekmények körében – I. rész. 9.o. In *Ügyészek Lapja*, 2012.1, 5-17.o.

⁴⁹ Drávai Szabolcs: Szélgjegyzet egy akta margójára (A hamis vád hamis vádja...). 40.o. In *Ügyészek Lapja*, 2008.1, 37-42.o. A szerző szerint a hamis vád tárgyában egymástól függetlenül, időben párhuzamosan folyamatban lévő büntetőeljárások eredményeként az eljáró hatóságok eltérő tényállást állapíthatnak meg. Ez a felvetés részben jogos, ugyanakkor elképzelhető, hogy adott esetben az anyagi igazsághoz mégis közelebb kerülünk.

⁵⁰ uo. 41.o.

⁵¹ uo. 42.o.

⁵² Zsilka László: A hamis vád és a hamis tanúzás nyomozásának kérdései. 31.o. In *Ügyészek Lapja*, 2008.1, 27-35.o.

⁵³ Bejcziné Gulyás Cecília: Az EBH 2011.2031.számú legfelsőbb bírósági döntés margójára – Sértett-e a hamis vád passzív alanya? 302.o. In *Magyar Jog* 2012.5. 302-307.o.

⁵⁴ Földvári: i.m. 68.o.

A jogalkalmazás számára vélhetően némileg segítséget jelent, hogy az indokolás meghatározza a hamis vádolás⁵⁵ és a bizonyíték koholás⁵⁶ fogalmát.

Az elkövetési magatartás eleme az is, hogy a hamis tartalmú tényállítást vagy koholt bizonyítékot (a hamis vádat) a hatóság tudomására kell hozni, hatóság előtt kell megtenni. A tényállás megvalósulása szempontjából közömbös, hogy a koholt bizonyíték tudomásra hozását az érdemi eljárás lefolytatására hatáskörrel és illetékességgel rendelkező hatóság előtt teszik-e meg, vagy sem.

A hamis vádolást hatóság előtt kell elkövetni. A vádolás nemcsak a büntetőügyekben eljáró hatóságok (nyomozó hatóságok, ügyész, bíróság), hanem bármely hatóság előtt elkövethető. A Be. 171. §-ának (2) bekezdése szerint ugyanis a hatóság tagja és a hivatalos személy köteles a hatáskörében tudomására jutott bűncselekményt – ha az elkövető ismert, annak megjelölésével – feljelenteni. A feljelentéshez csatolni kell a bizonyítási eszközöket, ha ez nem lehetséges, a megőrzésükről kell gondoskodni.

A nem hatóságnál, hanem más szervnél vagy személynél tett bejelentés stb. esetében azonban csak akkor állapítható meg a hamis vád (illetve annak kísérlete), ha az elkövető reálisan számíthatott arra, hogy a bejelentés stb. a hatósághoz kerülhet és ebbe legalábbis belenyugodott.

A bűncselekmény alanya: bárki lehet, akár az hivatalos személy is, aki maga részt vesz a büntetőeljárásban, sőt akár a terhelt is. A terhelt védekezési szabadságának korlátja ugyanis az, hogy annak során bűncselekményt nem valósíthat meg, így nem vádolhat senkit hamisan bűncselekmény elkövetésével.

A büntetőeljárás során a terhelték gyakran hivatkoznak arra, hogy kényszer hatására tettek beismert vallomást vagy vallomásukat nem az elhangzottak szerint jegyzőkönyvezték.⁵⁷ Az ilyen, általánosságban bűncselekményre utalás nem valósít meg hamis vádat.⁵⁸ Ha azonban a terhelt konkrét tényeket állít, meghatározott személyre – s ezért nyilatkozata alkalmas pl. kényszervallatás vagy hivatalos személy által elkövetett közokirat-hamisítás miatt eljárás megindítására –, akkor a hamis vád bűncselekményét követi el.⁵⁹

A hamis vád elkövethető társtettességben is pl. többen szignózzák a hamis tartalmú büntető feljelentést.⁶⁰

A hamis vád szándékosan (hamis vád büntette) és gondatlanságból is (hamis vád vétsége) elkövethető. A szándék jellemzően egyenes szándék, de nem zárható ki az eshetőleges szándékkal való elkövetés sem. A bűncselekmény vétségi alakzata jellemzően hanyag gondatlansággal elkövetett.

A bűncselekmény minősített esetei, ha a hamis vád alapján a hamis váddal érintett személlyel szemben a büntetőeljárás megindul, valamint ha a hamis vád alapján a hamis váddal érintett

⁵⁵ 2012.évi C. törvény 268-270.§-hoz fűzött indokolás: „A hamis vádolás arra vonatkozó állítás, hogy konkrétan meghatározott, illetve konkrétan beazonosítható személy bűncselekményt követett el.”

⁵⁶ uo. „Bizonyíték koholása hamis tartalmú bizonyítási eszköz vagy eszközök létrehozását, illetőleg bizonyítási eszközök tartalmának meghamisítását jelenti, így koholt az az addig egyáltalán nem létezett, vagy nem az adott bűncselekmény kapcsán keletkezett bizonyíték, amelyet a passzív alany gyanúba keverése céljából készítettek vagy átalakítottak.”

⁵⁷ Tóth Mihály: Rendőrök, mint a hamis vád sértettjei. 59.o. In Belügyi Szemle, 1982.5, 57-60.o.

⁵⁸ Maráz Vilmosné: Az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények. 333.o. In Juhász Zsuzsanna – Karsai Krisztina – Maráz Vilmosné – Nagy Ferenc – Szomora Zsolt – Vida Mihály: A Magyar Büntetőjog Különös Rése. (Szerk.: Nagy Ferenc). HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2009. 333.o.

⁵⁹ Kőhalmi László: A hamis vád, a hatóság félrevezetése és a mentő körülmény elhallgatása. In Balogh Ágnes: Büntetőjog II. Különös Rész. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2005. 247.o.

⁶⁰ Belovics Ervin: Az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények. 370-371.o. In Belovics Ervin – Molnár Gábor Miklós – Sinku Pál: Büntetőjog II. A 2012.évi C. törvény alapján (Szerk.: Busch Béla). HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft, Budapest, 2012.

személyt elítélik vagy a hamis vád olyan bűncselekményre vonatkozik, amelynek elkövetőjét a törvény életfogytig tartó szabadságvesztéssel is fenyegeti, továbbá, ha az életfogytig tartó szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekményre vonatkozó hamis vád alapján a vádlottat elítélik.

A szabálysértésre vagy fegyelmi vétségre vonatkozó hamis vád hatályos kettős felbontását (azaz a szabálysértéssel vagy fegyelmi vétséggel elkövetett hamis vádolás, illetve szabálysértésre vagy fegyelmi vétségre vonatkozó koholt bizonyítéknak a megjelölt hatóságok, illetve fegyelmi jogkör gyakorlójának tudomására hozása kettős felosztását) a törvény megváltoztatja, és hármass felosztást vezet be.⁶¹

Az új tényállás büntetni rendeli, ha valaki mást a hatóság előtt közigazgatási bírsággal sújtandó szabályszegéssel vádol hamisan, vagy erre vonatkozó koholt bizonyítékot hoz a hatóság tudomására. Ennek indoka, hogy 2011. július 1. napjától egyes, korábban közlekedési szabálysértésnek minősülő magatartások közigazgatási hatósági eljárás hatálya alá tartozó közlekedési szabályszegésekké váltak. Társadalmi igény az is, hogy ezen esetekben a büntető jogalkotás védelemben részesítse a közigazgatási eljárásba vetett bizalmat.

A Legfelsőbb Bíróság 2/2004. Büntető jogegységi határozatában foglaltak szerint, amennyiben a tettes az ellene folyamatban lévő büntetőeljárás során más létező személynek adja ki magát, és az ennek megfelelő adat kerül az ügyben eljáró hatóságok által készített közokiratba, a hamis vád büntette mellett az „intellektuális” közokirat-hamisítás büntetettét is elköveti. Ha a tettes a személyazonosságának az igazolására más nevére szóló valódi közokiratot is felhasznál, a hamis vád büntettén és az „intellektuális” közokirat-hamisítás büntettén túl közokirat-hamisítás büntetettét is elköveti.⁶²

VII. Összegzés

A hamis vád az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények közül a legnagyobb tárgyi súlyú deliktum. Kiemelkedő társadalomra veszélyességét az jelenti, hogy az igazságszolgáltató hatóságok nem – vagy csak késedelmesen – tudják teljesíteni feladatukat, az igazság kiderítését.

A hamis vád bűncselekményének megalkotásával jogtörténeti perspektívából tekintve a törvényhozók azt kívánták megakadályozni, hogy ártatlan személyek ellen büntetőeljárás (illetve szabálysértési vagy fegyelmi eljárást) indítsanak és folytassanak le. E magasztos célt sajnos a jogalkalmazás nem mindig tudta megvalósítani, ennek ellenére mindent el kell követni az igazság érvényre juttatása érdekében.

Szakirodalom:

Angyal Pál: *A magyar büntetőjog kézikönyve 17. Pénzhamisítás. Hamis tanúzás és hamis eskü. Hamis vád.* Attila-Nyomda Révnyványtársaság, Budapest, 1940.

Bejcziné Gulyás Cecília: *Az EBH 2011.2031.számú legfelsőbb bírósági döntés margójára – Sértett-e a hamis vád passzív alanya?* Magyar Jog, 2012.5, 302-307.o.

Belovics Ervin: *A hamis vád elkövetési magatartásának sajátosságai.* Iustum Aequum Salutare VII.2011/4. 25-38.o.

Belovics Ervin: *Dogmatikai problémák az igazságszolgáltatás rendje elleni bűncselekmények körében – I. rész.* Ügyészek Lapja 2012.1. 5-17.o.

⁶¹ 2012.évi C. törvény 268-270.§-hoz fűzött indokolás

⁶² U.o.

Belovics Ervin – Molnár Gábor Miklós – Sinku Pál: *Büntetőjog II.* A 2012.évi C. törvény alapján (Szerk.: Busch Béla). HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft, Budapest, 2012.

Blaskó Lajos – Bagi Dénes – Szalma László – Bogdál Zoltán – Bodrogi Károly – Halász Sándor: *Magyar Büntetőjog II. Különös Rész.* (Szerk.: Horváth Tibor). BM Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnökség. Zrínyi Nyomda. Budapest. 1973.

Dombovári Schulhof Géza: *A büntettekről és a vétségekről szóló Magyar Büntető-Törvénykönyv (1978: V. T.-CZ.) és az uzsoráról és káros hitelügyletekről szóló (1883: XXV.T.-CZ.) Magyarázata, tekintettel a vonatkozó egyéb törvényekre és rendeletekre s a Magy.Kir. Curia elvi jelentőségű határozataira.* Singer és Wolfner Kiadása, Budapest, 1888.

Drávai Szabolcs: *Széljegyzet egy akta margójára (A hamis vád hamis vádja...).* Ügyészek Lapja 2008.1. 37-42.o.

Drinóczi Tímea: *A minőségi jogalkotás hazai fejlesztési irányairól.* In Tanulmányok Ádám Antal professor emeritus születésének 80. évfordulójára (Szerk.: Chronowski Nóra – Petrétei József). Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2010. 55-72.o.

Degré Alajos: *A Négyeskönyv büntetőjogi elvei.* Angyal Szeminárium Kiadványai (Szerk.: Berta Emil – Jencs Árpád). 34.szám. Attila-Nyomda R.-T., Budapest, 1936.

Egeli László – Halász Sándor – Rácz György – Sömjén György: *Bírósági Döntvénytár Bírósági Határozatok* (1953 október – 1963 október). Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1964.

Egeli László – Halász Sándor – Rácz György – Sömjén György: *Bírósági Döntvénytár Bírósági Határozatok* (1970 január – 1973 december). (Szerk.: Mátyás Miklós). Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1975.

Fayer László: *A Magyar Büntetőjog Kézikönyve.* Harmadik, bővített kiadás. Második kötet. Különös Rész. Franklin-Társulat Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda, Budapest, 1905.

Finkey Ferenc: *Az 1843-i büntetőjogi javaslatok száz év távlatából.* Értekezések a Filozófiai és Társadalmi Tudományok köréből. Felolvasta a M. Tud. Akadémia 1941.november 24-i összes ülésén. A M.Tud. Akadémia II.Osztályának rendeletéből. (Szerkeszti: Dr.Lukinich Imre osztálytitkár). V. kötet. 9. szám. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1942.

Földvári József: *Az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények.* Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1965.

Gerőcz Kálmán: *Magyar anyagi büntetőjog alapvizsgálók számára és felsővizsgákhoz vezérfonalul.* Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1913.

Hajdu Lajos: *Az első (1795-ös) magyar büntetőkódex-tervezet.* Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1971.

Hammurabi törvényei (fordította: Kmoskó Mihály). Erdélyi Múzeum Egyesület Jog-és Társadalom-Tudományi Szakosztálya. Ajtai K. Albert Könyvnyomdája, Kolozsvár, 1911.

Irk Albert: *A magyar anyagi büntetőjog.* Dunántúl Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda R.-T., Pécs, 1928.

Isaák Gyula: *A büntettekről és vétségekről szóló Büntető Törvénykönyv (1978:V. Törvénycikk) és a büntetteket és vétségeket megállapító újabb törvényes rendelkezések.* Grill Károly Könyvkiadóhivatala, Budapest, 1926.

Kautz Gusztáv: *A magyar büntetőjog tankönyve, különös tekintettel a gyakorlati élet igényeire.* Eggenberger, Budapest, 1881.

Kőhalmi László: *A hamis vád, a hatóság félrevezetése és a mentő körülmény elhallgatása.* In: Balogh Ágnes: *Büntetőjog II. Különös Rész.* Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2005. 244-254.o.

László Jenő (Szerk.): *Az 1978.évi IV. törvény (BTK) előkészítése.* Igazságügyi Minisztérium, Budapest, 1989.

MANU törvényei MĀNAVA DHARMAŚĀSTRA (fordította: Büchler Pál). Erdélyi Múzeum-Egyesület Jog-és Társadalom-Tudományi Szakosztálya. Benkő Gyula Cs. és Kir.Udv. Könyvkereskedése, Budapest, 1915.

Juhász Zsuzsanna – Karsai Krisztina – Maráz Vilmosné – Nagy Ferenc – Szomora Zsolt – Vida Mihály: *A Magyar Büntetőjog Különös Része*. (Szerk.: Nagy Ferenc). HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2009.

Momsen, Theodor: *Römisches Strafrecht*. Verlag von Dunker & Humblot, Leipzig, 1899.

Nótári Tamás: *Summum ius summa iniuria – megjegyzések egy jogértelmezési maxima történeti háttéréhez*. Jogelméleti Szemle 2004/3. <http://jesz.ajk.elte.hu/notari19.html> (2013.június.5.)

Ruff Győző: *Az igazságszolgáltatás elleni büntettek*. In: A büntető törvénykönyv kommentárja. Első kötet. (Szerk.: Halász Sándor). Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1968.

Schnierer Aladár: *A büntetőjog általános tanai az 1878.V. és 1879.XL. törvénycikkek alapján*. Második, átdolgozott és bővített kiadás. Franklin-Társulat Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda, Budapest, 1888.

Tóth Mihály: *Rendőrök, mint a hamis vád sértettjei*. Belügyi Szemle 1982.5 57-60.o.

Werner E. Rezső: *A Magyar büntetőjog kézikönyve*. Függetlenül az 1978: V. T-Cikk szövegeivel. Hornyánszky Viktor Bizománya, Budapest, 1898.

Zlinszky János: *Római büntetőjog*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2004.

Zsilka László: *A hamis vád és a hamis tanúzás nyomozásának kérdései*. Ügyészek Lapja 2008.1. 27-35.o.